
Z HISTORIE

Joseph Guislain, „belgický Esquirol“

Šedivec V.

Joseph Guislain /1797–1860/ byl belgický psychiatr, profesor psychiatrie a ředitel psychiatrického ústavu v Gentu, „belgický Esquirol“. Je znám jako organizátor péče o duševně nemocné v Belgii podle Pinelova vzoru. Ve spise „*Lessons orales sur les phrénopathies*“ /1852/ seznamuje se svými názory na duševní nemoci.

Esquirol vytváří vlastní klasifikační schéma duševních nemocí, v němž mezi prvními vyděluje z melancholie bludné a halucinatorní psychózy a vytváří z nich samostatnou klinickou jednotku, jež odpovídá dnešní paranoidní schizofrenii. Mezi prvními se také pokouší o rozřídění a klasifikaci bludů. Paralytickou demenci /paralysis universalis/ považoval za samostatné duševní onemocnění. Kromě jednoduchých duševních nemocí rozpoznává také formy smíšené /morbi animi mixti/ a vyslovuje názor, že duševní nemoci ve skutečnosti jsou nejčastěji složené z jednotlivých elementárních forem a snaží se odlišit základní esenciální symptomy od sekundárních průvodních symptomů. První charakterizují druh /genus/ a hlavní formu nemoci, ostatní příznaky považuje za akcesorní. Je si přitom vědom, že první ani druhá skupina příznaků nemusí být neměnná a v průběhu nemoci může být nahrazena jinými příznaky. Autor se opírá o vlastní pozorování a uvádí příklady z vlastní praxe. Zkoumá také příčiny duševních nemocí a provádí statistická hodnocení.

Guislainova klasifikace duševních nemocí obsahuje tyto základní formy duševních nemocí.

1. *Melancholie* /phrenalgie/ je excitace citů smutku, ale nemocní pláčí jen zřídka. Rozlišuje /podle dobových názorů/ více forem /např. m. desperata, daemonomania aj./. Připomíná Esquirolovu afektivní monománii, kterou označuje jako melancholia sine delirio, a jež je v podstatě „moral insanity“ /morální šílenství; tedy anomální osobnost/. Mezi složené formy řadí maniakální melancholii, která obsahuje také některé manické příznaky. Jako rabies melancholica označuje formu, kdy frenalgie má charakter takového zoufalství, že vyúsťuje do zuřivosti. Mezi složenými formami popisuje melancholii, která se střídá s mánií. Uvádí, že ošetřuje nemocnou, která je 4 dny melancholická a v ostatní dny manická. Melancholie může být také počáteční fází mánie. Smíšená symptomatologie manická a melancholická je často prodromem mánie.

Mezi složenými formami melancholie popisuje *melancholia sitophobica*, jež se charakterizuje tvrdšíjším a ničím neovlivnitelným odmítáním jídla. Jde tedy o popis mentální anorexie.

2. *Extase* /phrenoplexie/ je řídká forma duševních nemocí. Nemocný je ztrnulý jako socha, má otevřené oči, ale nic nevidí, neodpovídá na otázky, nehýbá se z místa, svalstvo je napjaté, kůže necitlivá, celý den sedí na jednom místě. /Jde tedy o popis katatonního stuporu/. Když stav ustoupí, vypravují nemocní, že neměli žádné myšlenky, nic necitili, na nic se nepamatují. Nejvýše mluví o hučení v uších, závratích, nebo že se jim zdálo jakoby neměli hlavu. Nemoc se objevuje v průběhu melancholie nebo mánie, ale i v akutním stavu demence. Přichází vždy náhle a většina nemocných se uzdraví.

3. *Mánie* /hyperphrenie/ je patická exaltace ducha, jež se projevuje neklidem a sklonem k násilí. Odlišuje klidnou formu označovanou jako mania trankvilla /Pinelova mania sine delirio/, kterou považuje za rudimentální, počínající a neúplný manický stav. Trvání mánie je různé, dny, měsíce, rok i dva roky. Zmiňuje se také o nemocném, jehož mánie trvala 20 let.

U více než třetiny nemocných mánií se nemoc stejně jako u melancholie periodicky vrací. Upozorňuje přitom, že intervaly mezi fázemi nemoci se s přibývajícím věkem zkracují. Mezi mánie řadí také kleptománii.

4. *Folie* /parafrenie, šílenství/ odpovídá Sauvagesovým morositates. Jde o anomálie volní činnosti, instinktivní monománie, nezvládnutelné instinkty. Řadí sem např. pyrománii, homicidní monománii apod. V podstatě jde o poruchy a projevy nutkavého a impulzivního jednání.

5. *Delirium* /ideophrenie/ je v podstatě bludná a bludně-halucinatorní psychóza /„delir“ znamená blud/. Průběh onemocnění je chronický. Často je delirium, tj. bludná nebo bludně-halucinatorní psychóza, složenou duševní nemocí.

V této kapitole se mezi prvními pokouší o *rozřídění a klasifikaci bludů*. Bludy definuje jako „fantomy představivosti“ /přeludy představivosti/ a podává jejich charakteristické znaky /nemocní nemají vědomí duševní nemoci, věří v realitu svých bludů, nebývá porušena paměť ani logické myšlení/. Rozlišuje dva druhy bludů, vzácnější jsou esenciální, jež jsou izolovanou duševní poruchou. Častější jsou bludy symptomatické, které

jsou spojeny s jinými duševními poruchami a po ústupu duševní nemoci s nimi také mizí.

Bludy rozdělujeme do 3 skupin:

1. Monodelirium accusatorium /blud obviňování/. Nemocný obviňuje /okolí/, že na něho působí elektrinou nebo magnetismem, že dostává otrávené jídlo a odmítá proto jíst, všude vidí špiony, kteří se proti němu spikli.

2. Inspiririti /bludy vnuknutí/ rozdělujeme do 4 skupin:

a) monodelirium erotikum – řadí sem bludné přesvědčení např. o domnělém manželství, kdy žena mluví o svém manželovi, ačkoliv je svobodná, nebo mluví o svých dětech, ačkoliv je bezdětná;

b) monodelirium religiosum – nemocný je přesvědčen, že je v moci ďábla a že mu slouží. Autor upozorňuje, že v současné době je tento blud řídký, ale býval častý v 15. a 16. století, kdy mnoho z těchto ubožáků skončilo na hranici. Dále sem řadí blud, který označuje jako „daemonolatria“ /uctívání démonů/, dále osoby, jež se považují za proroky, „osvícené“ nebo dokonce za bohy,

c) monodelirium ambitiosum – sem řadí nemocné, kteří se pokládají za syny králů, Napoleona nebo jiných významných osobností;

d) monodelirium hypochondricum – týká se bludných představ o neobvyklých tělesných zvláštěnostech, např. že hrdlo nemocného je zavřeno a potravu musí přijímat postranní cestou, půl roku nemá stolicí apod.

3. Metamorphosiriti /bludy přeměny; z řeckého metamorfo = přeměnit/. Jako příklady uvádí nemocné, kteří se považují za boháče, za krále, vlastní obrovské bohatství; jiní mají nohy za skla nebo ztratili ruce, přeměnili se ve zvíře /zoantropie – vysvětluje, že v současné době tyto bludy prak-

tickou vymizely, ale byly časté v 16. a v 17. století.

4. Demence /aphrenie/ je úpadek až zničení morálních a intelektových duševních funkcí. Řadí sem dnešní mentální retardace i organické demence, např. paralytickou demenci /paralysis generalis/.

Podobně jako Esquirol se Guislain také zabýval statistickým studiem duševních nemocí. Zjišťuje, že v posledních letech přibývá zejména demencí. Na 100 duševně nemocných přijatých v ústavu v Gentu, bylo 32 demenčních, 28 maniaků, 17 melancholiků, 20 delirií, tj. bludně-halucinatorních psychóz., 18 folie a 2 extatici. Upozorňuje však, že je třeba brát v úvahu, že počet přijímaných nemocných a jejich vzájemný poměr závisí také na sociálním prostředí, z něhož jsou nemocní ká. Soukromé ústavy, do nichž jsou přijímáni nemocní z majetnějších společenských vrstev, uvádějí poněkud jiná čísla s výjimkou paralysis generalis, která i zde jeví zvyšující se tendenci.

Zajímavá je poznámka, že podle Fuchse /cituje podle J. B. Friedreicha /duševní nemoci nejsou produktem civilizace, jak se často soudí. Zřídka se sice vyskytují u divochů, ale jsou častější u primitivních národů než u civilizovaných. Dodali bychom, že nejstarší zachované popisy duševních nemocí svědčí o tom, že klinický obraz duševních nemocí se za historické období lidstva v podstatě nezměnil.

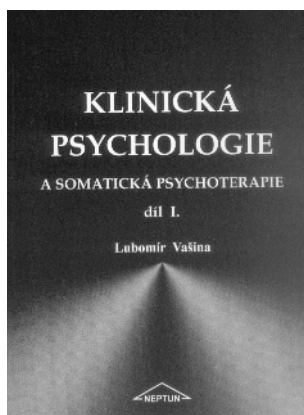
LITERATURA

Guislain, J.: Klinische Vorträge Über Geisteskrankheiten, 1854.

*Prof. MUDr. Vladislav Šedivec, DrSc.
Bezručova 32
301 37 Plzeň*

Dodáno redakci: 19. 1. 2006

Po skončení recenzního řízení: 30. 1. 2006

KLINICKÁ PSYCHOLOGIE A SOMATICKÁ PSYCHOTERAPIE

1. díl

Lubomír Vašina

Publikace je rozdělena do 14 základních kapitol. Cílem monografie je vyvolat dialog o formě a obsahu předmětu klinické psychologie, o podobě klinicko-psychologického problému, o klinicko-psychologickém přístupu i mimo rámec klinických pracovišť. Dále se autor zabývá etickými kodexy, koncepcí klinické psychologie, psychofyzilogickým problémem, modelem osobnosti, definicí klinické psychologie, terapií duševních poruch, farmakoterapií, somatickou psychoterapií, obranou typu Já a kazuistikou.

Vydalo Nakladatelství Neptun v roce 2002, ISBN 80-902896-4-9, 233 str., cena 160 Kč.

Publikaci můžete objednat na adrese:

Nakladatelské a tiskové středisko ČLS JEP, Sokolská 31, 120 26 Praha 2, fax: 224 266 226, e-mail: nts@cls.cz